

مجله علوم آماری، پاییز و زمستان ۱۳۹۳

جلد ۸ شماره ۲، ص ۱۷۵-۱۸۴

برآورده ببهودیافته میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل

احسان زمان‌زاده

گروه آمار، دانشگاه اصفهان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۳/۱۷ تاریخ آخرین بازنگری: ۱۳۹۳/۷/۲۳

چکیده: در این مقاله برآورده ببهودیافته میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل معرفی می‌شود که براساس این واقعیت که تابع توزیع آماره‌های مرتب به طور تصادفی مرتب شده هستند، به دست می‌آید. همچنین نشان داده می‌شود این برآورده بگراست و عملکرد بهتری نسبت به برآورده تجربی میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل دارد.

واژه‌های کلیدی: برآورد میانگین، نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل، رگرسیون هم‌توان.

۱ مقدمه

نظریه نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار^۱ (RSS)، که برای نخستین بار توسط مک اینتاير (۱۹۵۲) معرفی شد، روشن موثر برای جمع‌آوری نمونه‌ای با اطلاعات بیشتر و در نتیجه استنباطی معتبرتر در مقابل نمونه‌گیری تصادفی ساده^۲ (SRS)، از جامعه

آدرس الکترونیک مسئول مقاله: احسان زمان‌زاده، e.zamanzade@sci.ui.ac.ir
کد موضوع بندي رياضي (۲۰۱۰): ۶۲G۰۵, ۶۲D۰۵

^۱ Ranked Set Sampling

^۲ Simple Random Sampling

۱۷۶ برآورده گر بپهود یافته میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل

است. به شرط این‌که مقایسه و مرتب کردن واحدهای جامعه، ارزان‌تر و ساده‌تر از اندازه‌گیری دقیق آن‌ها باشد. نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار می‌تواند به صورت متعادل^۳ یا نامتعادل^۴ باشد. روش نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار متعادل را می‌توان به صورت زیر شرح داد:

- (الف) تعداد k نمونه تصادفی، هر یک به حجم k از جامعه استخراج می‌شود.
- (ب) هر یک از نمونه‌های مستخرج شده به حجم k ، بدون اندازه‌گیری دقیق آن‌ها (به کمک چشم یا متغیر کمکی و ...) به صورت صعودی مرتب می‌شود.
- (ج) نامین مشاهده از نمونه نام به طور دقیق اندازه‌گیری می‌شود.
- (د) مراحل (الف) تا (ج) را n دفعه تکرار کرده تا نمونه‌ای به حجم $N = kn$ استخراج شود.

بدین ترتیب، نمونه مجموعه رتبه‌دار متعادل n دوره‌ای^۵ به صورت $\{X_{[i]j}, i = 1, \dots, k, j = 1, \dots, n\}$ حاصل می‌شود، که در آن نماد $[i]$ نشانگر این است که مشاهدات بر اساس رتبه‌بندی تخمینی و نه اندازه‌گیری دقیق از میان سایر مشاهدات انتخاب شده‌اند و لذا وجود خطای رتبه‌بندی در انتخاب آن‌ها کاملاً محتمل است.

طرح نمونه‌گیری از مجموعه رتبه‌دار غیرمتعادل، مشابه نمونه‌گیری از مجموعه رتبه‌دار متعادل است با این تفاوت که تعداد دوره‌ها برای آماره‌های رتبه‌بندی شده مختلف یکسان نیستند. در واقع نمونه حاصل از طرح نمونه‌گیری از مجموعه رتبه‌دار نامتعادل، نمونه‌ای به صورت $\{X_{[i]j}, i = 1, \dots, k, j = 1, \dots, n_i\}$ است، که در آن n_1, \dots, n_k مقادیر صحیح بزرگتر یا مساوی صفر هستند و $N = \sum_{i=1}^k n_i$ حجم کل نمونه است.

نکته قابل توجه در طرح نمونه‌گیری در مجموعه رتبه‌دار این است که تمام N عضو نمونه، مشابه نمونه‌گیری تصادفی ساده، مستقل از هم هستند و اعضایی که اندیس داخل کروشه‌شان با هم برابر است، هم توزیع نیز هستند. به عبارت دیگر

^۳ Balanced

^۴ Unbalanced

^۵ Cycle

$X_{[r]1}, \dots, X_{[r]n_i}$ متغیرهای تصادفی مستقل و هم توزیع، با توزیع $F_{[r]}$ هستند. بنابراین به صورت شهودی انتظار می‌رود که مشاهدات حاصل از طرح نمونه‌گیری از مجموعه رتبه‌دار اطلاعاتی بیشتر نسبت به مشاهدات حاصل از طرح نمونه‌گیری تصادفی ساده داشته باشد و لذا منجر به نتایج بهتر در استنباط آماری شوند.

مکاینتایر (۱۹۵۲) ادعا کرد که میانگین نمونه، بر مبنای نمونه استخراج شده از طرح RSS، برآوردگری ناریب برای میانگین جامعه است، اما نتوانست ادعای خود را به طور جبری اثبات کند. تاکاهاشی و واکیموتو (۱۹۶۸) اولین کسانی بودند که توانستند به طور رسمی ثابت کنند که میانگین نمونه مبتنی بر طرح RSS، برآوردگری ناریب برای میانگین جامعه است و از برآوردگر میانگین بر مبنای نمونه‌گیری تصادفی ساده، کاراتر است. استوکس (۱۹۸۰) برآوردگر واریانس را در طرح RSS پیشنهاد داد و نشان داد که برآورد بهتری نسبت به SRS ارائه می‌دهد و این برآوردگر توسط پرون و سینهایا (۲۰۰۴) برای حالت چند دوره‌ای بهبود داده شد. همچنین برآورد واریانس برای توزیع نمایی توسط سنگوپتا و موختوتی (۲۰۰۶) پیشنهاد شد. برآورد تابع توزیع توسط استوکس و سیگر (۱۹۸۸) ارائه شد و نشان دادند برآورد تابع توزیع در RSS، به طور یکنواخت از برآورد تابع توزیع در SRS بهتر است. بوهن و لوف (۱۹۹۴) و مهدی‌زاده و ارقامی (۲۰۱۰) با استفاده از برآورد تابع توزیع پیشنهادی استوکس و سیگر (۱۹۸۸)، به ترتیب آزمون منویتنی-ویلکاکسون و آزمون نیکویی برازش بر مبنای آنتروپی را پیشنهاد دادند و نشان دادند که آزمون‌های پیشنهادی شان به طور قابل توجهی از حالت SRS بهتر هستند. فری (۲۰۱۱) به بهبود برآورد میانگین در RSS با کمک متغیر همراه پرداخت. احمدی و زمان‌زاده (۱۳۹۰) به مساله یافتن بازه اطمینان ناپارامتری برای چندک تحت RSS و علیزاده و احمدی (۱۳۹۱) به مساله برآورد بیزی پارامترهای توزیع پارتو تحت RSS پرداختند. لوف (۲۰۰۴) مروری کوتاه اما جامع بر تحقیقات انجام شده در زمینه نمونه‌گیری از مجموعه رتبه‌دار انجام داده است.

در بخش ۲ این مقاله ضمن معرفی برآوردگر جدید میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل (UBRSS) نشان داده می‌شود این برآوردگر همگرا است. سپس در بخش ۳ در مطالعه‌ای شبیه‌سازی برآوردگر پیشنهادی با برآوردگر استاندارد

میانگین در UBRSS مقایسه خواهد شد. نتایج شبیه‌سازی نشان می‌دهد که برآورده‌گر جدید عملکرد بهتری نسبت به برآورده‌گر استاندارد میانگین دارد. بحث و نتیجه‌گیری نهایی در بخش ۴ ارائه شده است.

۲ برآورده‌گر میانگین در طرح نمونه‌گیری رتبه‌دار نامتعادل

فرض کنید $\{X_{[i]j}, i = 1, \dots, k, j = 1, \dots, n_i\}$, نمونه حاصل از UBRSS باشد. در این صورت برآورده‌گر استاندارد میانگین، در این طرح نمونه‌گیری به صورت

$$\hat{\mu}_{RSS} = \frac{1}{\sum_{i=1}^k I(n_i > 0)} \sum_{i=1}^k \bar{X}_{[i]}.I(n_i > 0),$$

است، که در آن $\bar{X}_{[i]}$ میانگین مشاهدات با رتبه قضاوی i و $(\cdot)I$ تابع نشانگر است. حال فرض کنید آماره‌های $X_{[1]}, \dots, X_{[k]}$ به طور تصادفی مرتب شده^۶ باشند، یعنی برای هر مقدار t ، همواره داشته باشیم

$$F_{[1]}(t) \geq \dots \geq F_{[k]}(t) \quad (1)$$

که در ان $F_{[i]}(t)$ تابع توزیع آماره قضاوی i است. به سادگی می‌توان نشان داد که پذیره فوق، در حالت رتبه‌بندی کامل میان مشاهدات همواره درست است و همچنین بسیاری از حالاتی که رتبه‌بندی میان مشاهدات دقیق و کامل نباشد، مانند مدل‌های رتبه‌بندی خطی و رتبه‌بندی نسبت درستنمایی یکنوا، نیز درست می‌باشد (فلیگنر و مک ایچرن، ۲۰۰۶). حتی اگر رتبه‌بندی میان مشاهدات به صورت کاملاً تصادفی انجام شود، در این صورت نامساوی‌های (۱) به تساوی تبدیل می‌شوند، لذا پذیره فوق، پذیره معقولی در عمل می‌باشد. از سویی دیگر می‌توان نشان داد که اگر پذیره (۱) درست باشد، آنگاه برای هر تابع غیر نزولی مانند $(\cdot)\phi$ ، همواره خواهیم داشت:

$$E_{F_{[1]}}(\phi(X)) \leq \dots \leq E_{F_{[k]}}(\phi(X))$$

^۶ Stochastically ordered

در نتیجه

$$\mu_{[1]} \leq \dots \leq \mu_{[k]} \quad (2)$$

اگر به جای این که $\mu_{[i]}$ ها با $\bar{X}_{[i]}$ برآورده شوند، به قسمی برآورده شوند که در نامساوی (2) صدق کنند، برآورده بهرئی برای میانگین جامعه به دست خواهد آمد. بنابراین، برآورده جدید به صورت

$$\hat{\mu}_{Iso} = \frac{1}{\sum_{i=1}^k I(n_i > 0)} \sum_{i=1}^k \mu_{[i]}^{Iso} I(n_i > 0),$$

پیشنهاد می‌شود که در آن $I(\cdot)$ تابع نشانگر و $\mu_{[i]}^{Iso}$ ها، نقاط کمینه کننده مجموع توانهای دوم موزون $\sum_{i=1}^k n_i (\bar{X}_{[i]} - \mu_{[i]})^2$ ، تحت قید $\mu_{[1]} \leq \dots \leq \mu_{[k]}$ هستند که به برآوردهای رگرسیون هم توان $\bar{X}_{[1]}, \dots, \bar{X}_{[k]}$ نیز معروفند. اگر $n_1 = \dots = n_k$ ، با استفاده از ویژگی‌های رگرسیون هم توان (رابرتسون و همکاران، ۱۹۸۸) ثابت می‌شود که $\hat{\mu}_{RSS} = \hat{\mu}_{Iso}$. بنابراین در این مقاله، تنها به مقایسه برآورده پیشنهادی، با برآورده استاندارد میانگین، در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل (UBRSS) پرداخته خواهد شد و ثابت می‌شود $\mu_{[i]}^{Iso}$ ها از رابطه

$$\mu_{[i]}^{Iso} = \max_{r \leq i} \min_{s \geq i} \sum_{g=r}^s \frac{n_g \bar{X}_{[g]}}{\sum_{u=r}^s n_u}; \quad i = 1, \dots, k.$$

به دست می‌آیند (رابرتسون و همکاران، ۱۹۸۸).

قضیه ۱: $\hat{\mu}_{Iso}$ به طور قریب به یقین، به سمت μ می‌کند.
برهان بنابر قضیه ۲-۲ در بارلو و همکاران (۱۹۷۲)، داریم:

$$\mu_{[i]}^{Iso} \xrightarrow{a.s.} \mu_{[i]} \quad (i = 1, \dots, k)$$

$$|\hat{\mu}_{Iso} - \mu| = \left| \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k \mu_{[i]}^{Iso} - \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k \mu_{[i]} \right| \leq \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k |\mu_{[i]}^{Iso} - \mu_{[i]}| \rightarrow 0$$

و برهان کامل است.

^۴ Isotonic regression

۳ مطالعه شبیه‌سازی

در این بخش، با شبیه‌سازی مونت کارلو، برآوردهای پیشنهادی با برآوردهای استاندارد میانگین در UBRSS مقایسه می‌شود. برای این منظور به ازای $N = 10, k = 3$ و مقادیر مختلف (n_1, n_2, n_3) و همچنین به ازای $N = 20, k = 5$ و مقادیر مختلف $(n_1, n_2, n_3, n_4, n_5)$ تعداد ۱۰۰۰۰۰ نمونه از طرح نمونه‌گیری رتبه‌دار نامتعادل و از توزیع‌های نرمال استاندارد، لگ نرمال استاندارد، نمایی با میانگین یک و یکنواخت روی بازه $(0, 1)$ تولید شده‌اند. علاوه بر این فرض شده است که توزیع آماره قضاوتی i ام $(F_{[i]})$ از توزیع

$$F_{[i]} = \lambda F_{(i)} + (1 - \lambda)F, \quad i = 1, \dots, k$$

پیروی می‌کند، که در آن $F_{(i)}$ تابع توزیع آماره مرتب i ام و F تابع توزیع، توزیع تحت بررسی است. کارایی نسبی $\hat{\mu}_{RSS}$ با کمک شبیه‌سازی و به ازای مقادیر $\lambda = 1$ (رتبه‌بندی کامل)، $\lambda = 0$ (رتبه‌بندی کاملاً تصادفی) و $\lambda = 0.5$ تخمین زده شده است. کارایی نسبی $\hat{\mu}_{Iso}$ به صورت

$$RE = \frac{MSE(\hat{\mu}_{RSS})}{MSE(\hat{\mu}_{Iso})}$$

تعریف می‌شود.

همان‌طور که از جدول ۱ ملاحظه می‌شود، به‌طور کلی عملکرد $\hat{\mu}_{Iso}$ نسبت به $\hat{\mu}_{RSS}$ بهتر است و با افزایش خطای رتبه‌بندی بهینه پیدا می‌کند. این مطلب به این صورت قابل توجیه است که رابطه (۲) با افزایش خطای رتبه‌بندی بین مشاهدات نیز صحیح است و در نتیجه برآوردهای $\hat{\mu}_{Iso}$ که با استفاده از قید (۱) به دست آمده است، نسبت به برآوردهای $\hat{\mu}_{RSS}$ کمتری از خطای رتبه‌بندی می‌پذیرد. قسمت اول جدول ۱، برآوردهای کارایی نسبی $\hat{\mu}_{RSS}$ را به میزان $N = 10, k = 3$ و مقادیر مختلف (n_1, n_2, n_3) و $(0, 0.5, 1)$ نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود $\hat{\mu}_{Iso}$ بهترین عملکرد را در مقایسه با $\hat{\mu}_{RSS}$ در توزیع نرمال و نمایی و به ازای $\lambda = 0$ دارد. علاوه بر این واضح است که با کاهش مقدار λ و افزایش خطای میان رتبه‌بندی مشاهدات، برآوردهای پیشنهادی به‌طور متوسط عملکرد بهتری نسبت

جدول ۱: کارایی نسبی برآوردگر پیشنهادی به برآورد استاندارد میانگین در $UBRSS$

۱۸۲ برآوردها بپهود یافته میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل

به برآوردها تجربی میانگین پیدا می‌کند. اما در توزیع یکنواخت، دو برآوردها تقریباً عملکردی یکسان دارند.

قسمت دوم جدول یک، برآوردهای کارایی نسبی $\hat{\mu}_{RSS}$ را به $\hat{\mu}_{BRS}$ بازی $\lambda = 0, 0/5, 1$ و $(N = 20, k = 5)$ و مقادیر مختلف $(n_1, n_2, n_3, n_4, n_5)$ نشان می‌دهد. نتایج این قسمت تقریباً مشابه قسمت اول جدول یک است، تنها با این تفاوت که با افزایش حجم نمونه عملکرد دو برآوردها به یکدیگر نزدیک شده است. بهترین عملکرد را برآوردها پیشنهادی در مقایسه با برآورد تجربی در UBRSS در توزیع نرمال و نمایی و بهازی $\lambda = 0$ دارد. همچنین از این قسمت جدول مشخص است که با کاهش مقدار λ ، کارایی نسبی $\hat{\mu}_{RSS}$ نسبت به $\hat{\mu}_{BRS}$ به طور متوسط افزایش پیدا می‌کند. علاوه بر این در توزیع یکنواخت، دو برآوردها تقریباً عملکردی یکسانی دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله برآوردها جدید برای میانگین جامعه در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل (UBRSS) معرفی شد. نتایج شبیه‌سازی نشان داد که این برآوردها، در بسیاری از موارد، عملکرد بهتری نسبت به برآوردها تجربی در UBRSS دارد. علاوه بر این برآوردها پیشنهادی نسبت به برآوردها تجربی، تاثیرپذیری کمتری نسبت به خطای رتبه‌بندی در مشاهدات دارد.

تقدیر و تشکر

نویسندها از پیشنهادات داوران می‌حترم که باعث اصلاحات سازنده در این مقاله شده است، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارند.

مراجع

احمدی، ج.، زمان‌زاده، الف. (۱۳۹۰)، بازه اطمینان ناپارامتری با ضریب اطمینان دقیق برای چندک‌های جامعه بر اساس نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار، مجله علوم آماری، ۵، ۲۳-۳۹.

علیزاده نوقابی، ر.، احمدی، ج. (۱۳۹۱) برآورد بیزی پارامتر توزیع پارتی تحت توابع زیان توان دوم خطأ و لاینکس بر اساس نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار، مجله علوم آماری، ۶، ۲۰۱-۲۱۸.

Barlow, R. E., Bartholomew, D. J., Bremner, J. M. and Brunk, H. D. (1972), *Statistical Inference Under Order Restrictions*, John Wiley, New York.

Bohn, L. L. and Wolfe, D. A. (1994), The Effect of Imperfect Judgment Rankings on Properties of Procedures Based on the Ranked-Set Samples Analog of the Mann-Whitney-Wilcoxon Statistic, *Journal of the American Statistical Association*, **89**, 168-176.

Fligner, M. A. and MacEachern, S. N. (2006), Nonparametric Two-Sample Methods for Ranked-Set Sample Data, *Journal of the American Statistical Association*, **101**, 1107-1118.

Frey, J. (2011), A Note on Ranked-Set Sampling Using a Covariate, *Journal of Statistical Planning and Inference*, **141**, 809-816.

Mahdizadeh, M. and Arghami, N. R. (2010), Efficiency of Ranked Set Sampling in Entropy Estimation and Goodness of Fit Testing for the Inverse Gaussian Law, *Journal of Statistical Computation and Simulation*, **80**, 761-774.

برآوردها بجهود یافته میانگین در طرح نمونه‌گیری مجموعه رتبه‌دار نامتعادل ۱۸۴

- McIntyre, G. A. (1952), A Method for Unbiased Selective Sampling Using Ranked Set Sampling, *Australian Journal of Agricultural Research*, **3**, 385-390.
- Perron, F. and Sinha, B. K. (2004), Estimation of Variance Based on a Ranked Set Sample, *Journal of Statistical Planning and Inference*, **102**, 21-28.
- Robertson, T., Wright, F. T. and Dykstra, R. L. (1988), *Order-Restricted Inferences*, John Wiley, New York.
- Stokes, S. L. (1980), Estimation of Variance Using Judgment Ordered Ranked Set Samples, *Biometrics*, **36**, 35-42
- Stokes, S. L. and Sager, T. W. (1988), Characterization of a Ranked Set Sample with Application to Estimating Distribution Function, *Journal of the American Statistical Association*, **83**, 374-381.
- Sengupta, S. and Mukhuti, S. (2006), Unbiased Variance Estimation in a Simple Exponential Population Using Ranked Set Samples, *Journal of Statistical Planning and Inference*, **136**, 1526-1553.
- Takahasi, K. and Wakimoto, K. (1968), On Unbiased Estimation of the Population Mean Based on the Sample Stratified by Means of Ordering, *Annals of the Institute of Statistical Mathematics*, **21**, 249-255.
- Wolfe, D. A. (2004), Ranked Set Sampling; An Approach to More Efficient Data Collection, *Statistical Science*, **19**, 636-643.